

УДК 355.541:237

С. В. СІНКЕВИЧ,

кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальновійськових дисциплін факультету охорони та захисту державного кордону Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІМІТАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ НА ПОЛЬОВИХ ЗАНЯТТЯХ З ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Статтю присвячено методичним аспектам використання імітаційних засобів на польових заняттях з військово-спеціальних дисциплін. Визначено, що основою для використання імітаційних засобів на польових заняттях з військово-спеціальних дисциплін є план імітаційних заходів та ліміти використання імітаційних засобів.

Ключові слова: *військово-спеціальні дисципліни, імітаційні засоби, методика використання, польові заняття.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема вибору методів подання навчального матеріалу тим, хто навчається, залишається однією з найважливіших проблем дидактики, актуальність якої має як теоретичне (підготовка до проведення різних видів занять), так і практичне (безпосереднє висвітлення навчальних питань) значення. Успішність її вирішення є однією зі складових оптимальності спільної діяльності науково-педагогічного складу та курсантів у навчальному військово-професійному середовищі.

Очевидно, що навчальний матеріал є сполучною ланкою між об'єктом і суб'єктом навчально-виховного процесу та структурує його. Саме тому спосіб передавання-засвоєння інформації в рамках програми підго-

товки майбутніх офіцерів, на нашу думку, можна вважати підґрунтям для характеристики ефективності зазначеного процесу.

З метою формування професійно-важливих якостей у майбутніх офіцерів-прикордонників у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (НАДПСУ) практична складова загальновійськової підготовки реалізується на фоні тактичної обстановки, що відповідає програмі вивчення військово-спеціальних дисциплін. Створення умов, які б давали можливість курсантам відчувати себе в обстановці, максимально наближеній до реальної, визначають необхідність застосування імітаційних засобів, що давали б можливість позначати противника або його дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Значну кількість досліджень присвячено методичним особливостям загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів: розробку методики підготовки та проведення різних видів занять з майбутніми офіцерами запасу започатковано у роботі В. В. Райка [1], особливості використання інтерактивних методів навчання при вивченні військово-спеціальних дисциплін представлено у працях М. І. Кабачинського, Т. В. Бунеева, С. В. Сінкевича [2], методичні аспекти організації та проведення ротного тактичного навчання з майбутніми офіцерами запасу розглядав С. В. Сінкевич [3]. Проте, поза увагою науковців на цей час залишається методика використання імітаційних засобів на польових заняттях з військово-спеціальних дисциплін.

Метою статті є уточнення методики використання імітаційних засобів на польових заняттях з військово-спеціальних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усі польові заняття необхідно проводити на фоні нескладної тактичної обстановки, що створюється для кожного навчального питання, але з метою максимального наближення занять до умов бойових дій, виховання у майбутніх офіцерів ініціативи, активності, сміливості, тактична обстановка повинна бути пов'язана єдиним задумом дій при відпрацюванні всіх навчальних питань теми. Дії противника позначаються мішенями та макетами вогневих засобів, а для імітації вогню, як правило, використовуються холості набої, вибухові пакети та інші піротехнічні засоби [1, с. 112].

Підготовка до польових занять містить: особисту підготовку керівника до заняття, визначення (уточнення) вихідних даних; вибір та проведення рекогносцировки району заняття; розробку плану проведення заняття; підготовку до занять тих, то навчається; підготовку району проведення занять і засобів матеріально-технічного забезпечення заняття. Вихідними даними для підготовки польових занять є: тема, навчальні цілі, навчальні питання, а також склад навчального підрозділу, час доби, тривалість і район проведення заняття, норми витрат моторесурсів (на заняттях з використанням матеріальної частини), витрати імітаційних та інших засобів [1, с. 113].

Таким чином, розробляючи тактичну обстановку, керівник передбачає умови, в яких діятимуть підрозділи в ході заняття. Рекогносцировка району проводиться керівником після розробки тактичної обстановки в цілях уточнення її на місцевості і підготовки плану проведення заняття. До виходу на рекогносцировку керівник заняття визначає: пункти, з яких повинна проводитися рекогносцировка; обсяг і характер питань, що вирішуються на кожному пункті; час роботи, необхідний на їх вирішення. Пункти, на яких проводиться рекогносцировка, зазвичай намічаються там, де відпрацюватимуться основні навчальні питання або де передбачається розігравати тактичні епізоди [3].

План проведення заняття розробляється після проведення рекогносцировки на основі вказівок начальника кафедри і є основним документом, другорядним у цьому випадку виступає методична розробка для проведення певного виду польового заняття. У ньому викладається послідовність відпрацювання намічених навчальних питань. Однак у плані не повинні мати місце такі факти, які суперечать методичним рекомендаціям для проведення заняття, підготовленим кращими методистами кафедри.

План проведення польових практичних занять розробляється текстуально з додатком схеми тактичної обстановки. Він містить:

- теми навчання та навчальні цілі;
- тактичну обстановку;
- етапи заняття та навчальні питання;
- дії керівника та курсантів за етапами.

Тактичне завдання складається в письмовому вигляді та видається для вивчення курсантами в ході самостійної підготовки. До тактичного завдання, як правило, додається схема місцевості, яка відіграє важливу роль при проведенні топографічного та тактичного орієнтування курсантів. Тактичне завдання може містити:

- короткі відомості про противника;
- положення і характер дій підрозділу, до складу якого входить навчальна група;
- бойове завдання підрозділу і сусідів;
- цілі та об'єкти противника, що знищуватимуться засобами старшого командира;
- час готовності підрозділу до виконання завдання;
- місце командно-спостережного (командного) пункту старшого командира. За необхідності в завданні можуть бути вказані й інші питання [3].

Підготовка району для проведення польового практичного заняття проводиться завчасно та містить: очищення місцевості від боєприпасів і вибухових речовин; установа меж посівів, лісових посадок та інших насаджень для забезпечення їх збереження; влаштування різних загороджень і руйнувань, передбачених планом заняття; підготовку обходів на маршрутах висування з метою збереження шосейних доріг, мостів та залізничних переїздів; підготовку імітації за вихідною обстановкою [3]. Саме на останній складовій хочемо зосередити увагу.

Використовувати (приводити в дію) імітаційні засоби можуть тільки спеціально підготовлені військовослужбовці (у Центрі забезпечення навчального процесу НАДПСУ – імітаційна група), які добре знають порядок застосування (використання) таких засобів. Неправильне застосування або легковажне поводження з імітаційними засобами нерідко призводить до серйозних наслідків (загибелі або поранення людей, пожеж тощо).

Коротко зупинимося на заходах безпеки при здійсненні імітаційних заходів. Під час застосування імітаційних засобів забороняється:

- використовувати несправні і непридатні до використання холості набої, вибухові пакети, димові, імітаційні гранати та інші імітаційні засоби;
- використовувати сторонні предмети для посилення звуку пострілу холостими набоями;

робити зв'язки з вибухових пакетів з метою посилення вибуху;
використовувати насадки для холостої стрільби з несправною різьбою;

здійснювати стрільбу холостими набоями з навчальної та несправної зброї;

вести вогонь холостими набоями по живих цілях, бойовій техніці, будівлях і легкозаймистих предметах ближче 20 м;

використовувати вибухові пакети з несправним або укороченим вогнепровідним шнуром;

затримувати в руці вибуховий пакет або димову гранату після підпалу запальної головки, а навчально-імітаційну ручну гранату – після опускання запобіжного важеля;

стріляти із сигнальних пістолетів і реактивними ракетами при кутах піднесення менше 40–45 градусів;

розбирати сигнальні патрони і реактивні ракети [4].

Планування імітаційних заходів за вихідною обстановкою здійснює науково-педагогічний склад кафедри шляхом підготовки пропозицій до плану імітації.

План імітації складається на основі плану проведення заняття і вказівок керівника, а також даних рекогносцировки. У ньому висвітлюються всі заходи з імітації, які слід провести при підготовці до заняття і в його ході.

У плані передбачаються:

місце імітації;

вид імітації;

термін готовності;

сили і засоби, які залучаються (використовуються) для імітації;

час проведення імітації;

відповідальний за імітацію.

У легенді до плану передбачаються питання організації зв'язку, сигнали управління діями імітаторів у ході навчання, а також заходи з охорони місць імітації та забезпечення безпеки. За необхідності до плану додається схема імітації. План імітації розробляється і підписується помічником керівника заняття з імітації (начальником імітаційної групи) і затверджується керівником заняття.

План імітації містить заходи, що забезпечують створення обстановки, наближеної до умов бою (розташування на місці, пересування підрозділу та ін.). Він розробляється помічником керівника заняття з імітації спільно з відділом інженерного та технічного забезпечення НАДПСУ текстуально, за необхідності до нього додаються відповідні схеми.

Якщо до плану імітації додається схема, то на ній умовними знаками позначаються місця імітації тактичних дій противника, районів умовного радіаційного, хімічного, біологічного зараження місцевості, інженерних загороджень тощо.

Імітаційні заходи залежать від навчальних цілей, особливостей місцевості, де проводитиметься заняття, характеру забудови території, наявності імітаційних засобів. Імітаційні заходи повинні відповідати обстановці, що склалася на певний оперативний час, і плану проведення заняття. Затверджений план імітації завчасно доводиться до виконавців.

Висновки. Польові практичні заняття з військово-спеціальних дисциплін носитимуть повчальний характер, якщо курсантам будуть створені умови, за яких вони зможуть відчути себе в обстановці, максимально наближеній до реальної. Цього можна досягти широким (але в межах затверджених лімітів) застосуванням імітаційних засобів, що давали б можливість позначати противника та його тактичні дії.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку є розробка методичних рекомендацій щодо підготовки та проведення польових практичних занять з бойовою стрільбою.

Список використаної літератури

1. Райко В. В. Методика підготовки та проведення тактико-стройових занять з майбутніми офіцерами запасу / В. В. Райко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України № 56. Серія: педагогічні та психологічні науки / гол. ред. Романишина Л. М. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2010. – С. 111–114.

2. Кабачинський М. І. Особливості використання інтерактивних методів навчання при вивченні військово-спеціальних дисциплін у вищому військовому навчальному закладі / М. І. Кабачинський, Т. В. Бунеев, С. В. Сінкевич // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби Укра-

їни. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2013. – № 3(68). – С. 103–112.

3. Сінкевич С. В. Методичні аспекти організації та проведення ротного тактичного навчання з майбутніми офіцерами запасу / С. В. Сінкевич // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2013. – № 4(69). – С. 239–247.

4. Екологічна безпека, радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів : навч. посібн. / М. М. Видиш, А. А. Бевз, С. В. Сінкевич, Т. В. Бунеев. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2004. – С. 109–110.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Бунеев Т. В.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2014.

Синкевич С. В. Методика использования имитационных средств на полевых занятиях по военно-специальным дисциплинам

Статья посвящена методическим аспектам использования имитационных средств на полевых занятиях по военно-специальным дисциплинам. Определено, что основой для использования имитационных средств на полевых занятиях по военно-специальным дисциплинам является план имитационных мероприятий и лимиты использования имитационных средств.

Ключевые слова: *военно-специальные дисциплины, имитационные средства, методика использования, полевые занятия.*

Sinkevych S. V. Simulation tools usage method for field exercises within military and special disciplines

The article is devoted to methodological aspects of the simulation tools usage for field exercises within military and special disciplines. It is determined that the basis for the usage of simulation tools for field exercises within military and special disciplines is a simulation plan and simulation tools usage limits.

During developing tactical situation, the tutor provides the conditions in which units will operate during field exercises. Reconnaissance of the area is carried out by the tutor after the development of the tactical situation in order to update it on the terrain. Before the reconnaissance the instructor determines: the points on which the reconnaissance should be conducted; the

scope and nature of issues to be addressed at each point; time needed for its solution. Points that have been carried out during the reconnaissance usually outline where general training issues will be implemented or where the tactical episodes will take place.

Simulation activities planning for the original situation is carried out by scientific and pedagogical staff of the department through the preparation of proposals to the “simulation plan”.

The simulation plan is based on the field exercises implementation plan and instructions of the tutor, and reconnaissance data. It shows all events for the simulation to be undertaken within the preparation for the field exercises.

The plan provides: simulation place; simulation tools; term of readiness; the forces and means involved (involved to simulation; simulation time; responsible for simulation).

The legend to the plan includes issues of communication organization, control signals for actions of simulators in the course of the training, and measures for the protection of places of imitation and security. If necessary, the plan is attached with a diagram of the simulation. The simulation plan is developed and signed by the assistant of the tutor of field exercises on simulation (chief of the simulation group) and approved by the instructor.

The simulation plan includes activities that provide creation of conditions approached to the fighting conditions, (location on the spot, movement of units and others). It is developed textually by the tutor of the exercises assistant a simulate cooperation with the relevant agencies, if necessary, the appropriate schema is attached.

If the simulate plan is attached by the scheme, the special symbols are intended to point the simulated tactical enemy action, the areas of conventional radiation, chemical, biological contamination, engineering obstacles etc.

Simulation measures depend on educational goals, terrain, where the field exercises will be held, character of territory, availability of simulation tools. Simulation measures should correspond to the situation in the operational time, and the plan the field exercises. Approved simulate plan should be notified to the performers in advance.

Keywords: *military and special discipline, simulation tools, usage method, field exercises.*